PV gale. Jo išorinis P šlaitas leidžiasi į apie 30 m pločio, iki 2 m gylio daubą, kuri R ir V pusėje virsta griova. Visi pylimai ir grioviai nežymaus puslankio formos. Piliakalnį apardė arimai bei Antrojo pasaulinio karo apkasai, Š pylimų ir griovių pusę nuplovė Mūša.

Piliakalnį galima datuoti II tūkstantmečio pradžia. Piliakalnis sudaro vieną archeologijos paminklų kompleksą su Zujų pilkapiais bei su Zujų alka. Iki šio laiko jis buvo laikomas vėlyvųjų viduramžių kariniais gynybiniais įtvirtinimais.

Gintautas Zabiela

Archeologijos paminklų žvalgymai Anykščių rajone

1994-1995 m. LII kartu su AM žvalgė 14 Anykščių rajono vietų, kuriose tikėtasi surasti archeologinių objektų. Aptikti 3 viduramžių senkapiai, sunaikinto piliakalnio vieta bei XVIII-XIX a. pradžios dvarvietė.

Klevėnų senkapis (Anykščių seniūn.) yra 1,2 km į Š nuo plento Ukmergė-Utena, 450 m į PV nuo kelio Klevėnai-Juškonys, į ŠV nuo Klevėnų kaimo kapinių. Jis įrengtas atskiroje apie 60 m skersmens, 3-4 m aukščio smėlingoje kalvelėje. Ariamos dirvos paviršiuje su metalo detektoriumi aptikti 6 dirbiniai. Tai žalvarinės trapecijos formos 7,6 cm ilgio adatinė, ovalo formos 4x2,9 cm dydžio diržo sagtis bei keturkampės 3,9x3,3 cm dydžio sagties dalis su skirstikliu, apvalios ažūrinės 4 cm skersmens segės pusė su prilipusiu audeklo gabalėliu, skardinio apkalo fragmentas bei geležinio peilio 6,6 cm ilgio įtvara su užsikonservavusiomis ovalinio skerspjūvio medinių makštų liekanomis.

Kalvelės viršuje ištirtos suardyto kapo liekanos. 1 m^2 plotelyje 20 cm gylyje aptikti anatomiškai gulintys dešinės rankos kaulai bei apatinis žandikaulis. Pagal juos nustatyta, kad mirusysis palaidotas aukštielninkas, ištiestas, galva į ŠV (300°). Kaklo srityje rastas žalvarinis 2,4 cm aukščio žvangutis su x formos įpjova. Ant dilbio kaulų beveik ties alkūne užmauta žalvarinė juostinė 6,3x6 cm dydžio apyrankė smailėjančiais atriestais galais.

Jie tarpusavyje sukabinti žalvarine 1,8x1,6 cm skersmens grandele. 2 cm pločio apyrankės lankelis ornamentuotas iš įkirstų taškučių sudarytų dvigubų laužytų linijų ornamentu. Prieš Antrąjį pasaulinį karą senkapyje buvo rastas geležinis kirvis, žalvarinė diržo sagtis, monetų (radiniai neišliko).

Pagal radinius Klevėnų senkapis datuojamas XV a.

Apie 450 m į ŠV nuo Klevėnų senkapio didelėje žvyringoje kalvoje, atrodo, būta pilkapių. Į UKM pateko čia rasta žalvarinė antkaklė plokščiais užkeistais galais, datuojama X-XI a.

Pagojės senkapis (Kavarsko seniūn.) yra 700 m į PV nuo kelio Staskūniškis-Kasparišk iai, 450 m į ŠR nuo Ukmergės rajono ribos, kanalizuoto Armukšnos upelio dešiniajame krante. Senkapis apima apie 50x30 m dydžio, iki 1,5 m aukščio kalvelę, pailgą Š-P kryptimi. 1993 m. iš kalvelės pradėtas kasti žvyras ir 30-40 cm gylyje aptikta žmonių kaulų. Vienas mirusysis buvo palaidotas galva į R. Į AM iš suardytų kapų pateko 7 geležiniai dirbiniai ir vienas žalvarinis stilizuotos 6 spindulių žvaigždės formos 3,8 cm skersmens piniginės apkalas. Geležiniai dirbiniai - tai 2 įtveriamieji 19,4 cm ir 15,9 cm ilgio peiliai 1,6 cm ir 2,1 cm pločio ašmenimis; netaisyklingo keturkampio formos 14 cm ilgio karsto apkalas; kito apkalo 7,1 cm ilgio lystelė; 9,4 cm ilgio skapto fragmentas; 3,5 cm ilgio diržo apkalas su 1,5 cm skersmens grandele; 7,8x2,9 cm dydžio skiltuvas atriestais galais.

Pagal dirbinius Pagojės senkapis datuojamas XV-XVI a.

Pusbačkių senkapis (Kavarsko seniūn.) yra 300 m į PV nuo kelio Degionys-Traupis, į ŠR nuo Pienios kanalo dešiniojo kranto. Senkapis buvo apie 40 m skersmens žvyringoje kalvelėje, iš visų pusių supamoje šlapių Pienios pievų. Kasant Pienios kanalą, iš kalvos imtas žvyras ir rasta daug žmonių kaulų. Anksčiau minimi rasti kažkokie žalvariniai dirbiniai.

Pagal turimus duomenis atrodo, kad čia būta XV-XVI a. senkapio, kuris dabar labai suniokotas.

Dviejuose anksčiau žinomuose senkapiuose rasta naujų radinių. 1993 m. tyrinėto **Gudiškių senkapio** (žr. ATL 1992 ir 1993 metais. V., 1994. P. 187-190) vieta patikrinta metalo detektoriumi. Surasti 25 archeologiniai dirbiniai, daugiausia geležiniai. Tai 2 peilių dalys 1,1 ir 1,8 cm pločio ašmenimis, 3 karsto apkalai (vienas U formos, 9,8 cm ilgio, du - kryželio

formos, 2,8x2,8 cm ir 3,2x2,6 cm dydžio), 4 cm skersmens grandis, 1,5 cm skersmens grandelės su prikabintu 1,8 cm ilgio dirželio apkalu dalis, 13 keturkampių karsto vinių iki 6,7 cm ilgio. Surasta ir žalvarinė keturkampė 2,3x2,3 cm dydžio diržo sagtelė su liežuvėliu bei 3 monetos: Zigmanto III Vazos 1620 m. lietuviškas dvidenaris, Gustavo II Adolfo 1631 m. ir 163? m. Rygos šilingai (monetų priklausomybę nustatė E. Ivanauskas).

Radiniai datuojami XVI-XVII a. XV a. skiriamas tik žiesto puodo pakraštėlis su 15 cm skersmens anga.

Šeimyniškėlių senkapyje (žr. ATL 1990 ir 1991 metais. V., 1992. T. 2. P. 87-88) aptiktas žalvarinis netaisyklingos trikampės formos 5,1x3,3 cm dydžio piniginės apkalas su odos liekanomis, datuojamas XV a. Jis leido nustatyti, kad ankstyviausi kapai buvo senkapio Š dalyje.

Lokalizuota melioracijos sunaikinto **Jakūnų piliakalnio** (Kavarsko seniūn.) vieta. Jis buvo 1 km į ŠV nuo kelio Kavarskas-Ramygala, 500 m į R nuo kelio Budriai-Raščiagalys, 350 m į R nuo kanalizuoto Armukšnos upelio kairiojo kranto. Piliakalnis buvo įrengtas neaukštoje kalvelėje, iš V ir R supamoje pievų. Aikštelė keturkampė, pailga Š-P kryptimi, 40x25 m dydžio, be kultūrinio sluoksnio. Dabar piliakalnio šlaitai nuolaidūs, vos 1-2 m aukščio. Piliakalnio chronologija neaiški.

Penionių dvarvietė yra 1,25 km į Š nuo plento Anykščiai-Kavarskas, 400 m į R nuo kelio Ažuožeriai-Kuniškiai, Limenės upelio dešiniajame krante esančios Prūdo pievos V pusėje. Dvarvietė užima apie 300x300 m dydžio plotą, kuriame stovėta keliolikos medinių pastatų, išliko rūsių liekanos. Dabar jos vietoje įsikūrusios dvi sodybos. Su metalo detektoriumi dvarvietėje rasta įvairių geležinių ir žalvarinių daiktų, daugiausia vinių bei skardelių. Pažymėtinos Rusijos Jekaterinos 5 kapeikos bei 1811 m. Aleksandro I 2 kapeikos, Jono Kazimiero 1664 m. 2 lenkiški bei 1666 m. lietuviškas šilingai, žalvarinės parakinės dalis, žalvarinis arklio pakinktų apkalas. Paviršiuje surinkta nemažai XVIII-XIX a. keramikos.

1993 m. atsitiktinai Š dvarvietės pakraštyje esančioje melioruotoje pievoje buvo rastas žalvarinis spaudas, patekęs į AM (pav.32). Jis ovalo formos, 7,6x6,7 cm dydžio, 3,6 cm aukščio, turėjęs medinį kotą (neišlikusį). Spaudo vaizdulyje išraižyti du herbai. Viršuje vaizduojamas raitelis -

Lietuvos valstybės herbas. Jis įrėmintas barokiniu kartušu, kurį vainikuoja Didžiojo kunigaikščio kepurė. Po raiteliu ant balkio uždėtas girliandomis papuoštas klasicistinis herbinis skydas, kuriame vaizduojamos trys žvaigžde sukryžiuotos ietys. Skydą vainikuoja penkių lapų karūna, virš jos išlindusi pusė ožio. Po balkiu, tarp girliandų, įkomponuotas aštuoniagalis kryžius, priklausantis Šv. Stanislovo ordinui. Tai Žemaitijos Kunigaikštystės Raseinių žemės teismo raštininko I.Micevičiaus herbas, lenkiškai vadinamas Jelita, Kožle rogi (Ožio ragai) ir kitais vardais. Palei spaudo briauną dviejuose koncentriniuose žieduose didžiosiomis raidėmis įrašyta lenkiška legenda "+ PIECZEC * ZIEMSKA * XIESTWA * ZMUYDZKIEGO * REPARTYCYI * ROSIENSKIEY | IGNACY * MICEWICZ * PISU ZIEMU X * ZMUYDZ * STAR * BOTOCKI * KAWALER * ORD * SWIE * STANISLAWA * *" (Žemaitijos Kunigaikštystės Raseinių reparticijos žemės antspaudas | Žemaitijos Kunigaikštystės žemės raštininkas Batakių seniūnas Šv. Stanislovo ordino kavalierius Ignotas Micevičius). Perlų vėrinys arba taškinė linija atskiria žiedus vieną nuo kito ir vidinį žiedą nuo vaizdulio (centrinės dalies). Legenda pradedama kryžiumi, tarp žodžių padėti nedideli penkialapiai žiedeliai. Išorinio koncentrinio žiedo pabaigoje, kad būtų užpildytas likęs tuščias plotas, išraižytas augalinių motyvų ornamentas. E. Rimšos nuomone, antspaudas gali būti datuojamas 1789-1790 m.

Pagal radinius Penionių dvarvietę galima datuoti XVIII-XIX a. Pagal rašytinius šaltinius, dvaras sunyko po 1863 m. sukilimo.

Gintautas Zabiela

Pilėnų pilies paieškos 1995 metais

Viena iš žymesnių nelokalizuotų Lietuvos medinių pilių yra Pilėnai. 1336 m. kryžiuočių sunaikintos pilies vietos jau seniai ieškojo ne vienas tyrinėtojas. Paskutiniai A. Nikžentaičio tyrinėjimai leido apytiksliai